

УДК 37.014.53:364.326
DOI: 10.24919/2313-2094.5/37.102644

Вікторія СТИНСЬКА
orcid.org/0000-0003-0555-3205

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ МАТЕРИНСТВА Й ДИТИНСТВА У ФРАНЦІЇ

У статті розглянуто формування соціальної політики підтримки материнства й дитинства у Франції. Досліджено, що соціальна політика у Франції має глобальний характер і містить заходи законодавчого характеру з підтримки материнства й дитинства та забезпечення найоптимальнішого поєднання зайнятості жінки з материнством, надання різного виду матеріальної допомоги та послуг у сфері охорони здоров'я, організації педагогічного всеобучу з питань навчання і виховання дітей.

Ключові слова: соціальна політика, підтримка, материнство, дитинство, Франція.

Викторія СТИНСКАЯ

СОЦИАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА ПОДДЕРЖКИ МАТЕРИНСТВА И ДЕТСТВА ВО ФРАНЦИИ

В статье рассмотрено формирование социальной политики поддержки материнства и детства во Франции. Доказано, что социальная политика во Франции имеет глобальный характер и включает меры законодательного характера с поддержки материнства и детства и обеспечение наиболее оптимального сочетания занятости женщины с материнством, оказание различного вида материальной помощи и услуг в сфере здравоохранения, организации педагогического всеобуча по вопросам обучения и воспитания детей.

Ключевые слова: социальная политика, поддержка, материнство, детство, Франция.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку України особливої уваги потребують питання підтримки незахищених верств населення в різних життєвих ситуаціях. У зв'язку з цим, актуалізується потреба звернення до досвіду інших країн щодо формування системи соціально-педагогічної підтримки материнства і дитинства, адже сім'я є однією з найважливіших соціальних інститутів, що активно впливає на про-

© Стинська Вікторія, 2017

цеси суспільного розвитку. У цьому контексті корисним є розгляд питання формування соціальної політики у Франції, котра виділяється з-поміж західноєвропейських країн масштабами та різноманітністю заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Огляд науково-методичної літератури засвідчив зростання інтересу багатьох науковців до питання соціальної політики підтримки материнства й дитинства. Розвідка базується на наукових доробках українських і зарубіжних учених: З. Багатова, О. Заїр-Бек, Г. Лещук, А. Мудрик, В. Туєва та ін. Цінними у дослідженні зазначеної проблематики стали також роботи представників французької наукової думки А. Біне, П. Бурдье, Е. Бутру, Л. Кро, П. Лапі, Ж. Марітена, Р. Торайя, Ж. Фурастье та ін.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття. Соціальна підтримка материнства й дитинства у Франції не була предметом окремого дослідження в історико-педагогічній науці, що й зумовило вибір теми статті. Зазначимо, що ця розвідка є продовженням циклу статей автора з окресленої проблематики [3; 4; 5].

Мета статті – на основі аналізу джерелознавчих матеріалів окреслити особливості соціальної підтримки материнства й дитинства у Франції.

Виклад основного матеріалу. Як засвідчує аналіз джерельної бази, розвинута система сімейної підтримки у Франції є результатом тривалої еволюції, під час якої вводились та удосконалювались різні інструменти державної соціальної, в т.ч. сімейної політики.

Оскільки при розробці державної сімейної політики враховуються різні аспекти і функції сім'ї, зазначимо, що окреслене поняття розглядається науковцями різноманітно. Так, з демографічної точки зору, – це модель відтворення населення, з психологічної, – сукупність міжособистісних емоційних відношень, з економічної, – одиниця домашнього виробництва і споживання, з юридичної, – система взаємних зобов'язань і прав партнерів, з адміністративної, – система відповідальності і т.д. [10, с. 198].

З нагоди двохсотріччя Декларації прав людини і громадянина (26 серпня 1989 р.) у Франції з ініціативи авторитетного Національного союзу сімейних асоціацій Франції було прийнято Декларацію прав сім'ї, у якій сім'я визначалась як «...фундаментальний елемент суспільства, співтовариство людей, сукупність їх функцій, прав і обов'язків» [9, с. 4].

Розглянемо еволюцію сімейної політики у Франції.

Аналіз джерелознавчих матеріалів засвідчує, що сімейна політика у Франції від початку свого виникнення мала «пронаталістський» характер, тобто була спрямована на стимулювання народжуваності. Однак, як зазначала М. Пеллетье, яка на початку 80-х рр. була міністром-делегатом з питань сім'ї і становища жінок у Франції, сімейна політика не може диктуватися тільки демографічними розрахунками, а має бути спрямована

на зміцнення сім'ї. З цієї точки зору, ціль сімейної політики – підтримка материнства й дитинства та забезпечення найбільш оптимального поєднання зайнятості жінки з материнством.

Згідно з дослідженням, перша програма підтримки материнства і дитинства була розроблена у 1866 р. і спочатку поширювалася на державних службовців – фінансових працівників, учителів та ін. Історики вважають, що в Європі ідея сімейної надбавки була багато в чому інспірована папою Левом XIII, який в енцикліку «Рерум Новарум» (1891) заявив, що «...справедлива зарплата є не просто ціною праці, вона повинна покривати витрати на утримання нормальної сім'ї» [11, с. II].

Результатом окресленої політики стало надання допомоги на дітей державних службовців, яка до 1929 р. становила 600 франків на першу дитину, 960 – на другу, 1560 – на третю і 1920 франків – на четверту і всіх решти дітей. Держава фінансувала цю допомогу за рахунок податків. Поступово у Франції сформувалася система компенсаційних кас, які підприємці заповнювали внесками пропорційно виплаченій зарплаті. У 1920 р. було створено федерацію кас сімейних внесків, до якої в 1930 р. входило 230 кас; їх членами були 32 тис підприємців; допомогу отримували 420 тис сімей [11, с. II].

У 30-х рр. (1932, 1938 і 1939 рр.) прийнято серію законів, серед яких законом від 29.07.1939 р. під назвою «Сімейний кодекс» практично було закладено основи і принципи сучасної системи сімейної підтримки у Франції. Він передбачав посилення пронаталістського характеру сімейної підтримки, введення нової шкали допомоги на дітей (у відсотках від місячної базової зарплати): замість шкали 5, 10 і 15 відсотків було введено шкалу 0, 10 і 20 відсотків (відповідно на першу, другу і третю дитину).

Друга світова війна завадила реалізації принципів «Сімейного кодексу», тільки закони 1946 р. конкретизували його положення: було введено допомогу для матері-домогосподарки; високу допомогу сім'ям з одним працюючим; декретну допомогу; нову шкалу прив'язки сімейної допомоги до місячної базової зарплати.

Реформи сімейної підтримки 1972 – 1978 рр. супроводжувалися введенням заходів щодо поліпшення становища окремих категорій сімей: в 1971 р. введено допомогу дітям-сиротам (яку пізніше перетворено на допомогу опікуну або годувальнику); в 1975 р. – допомогу на спеціальне навчання дітей-інвалідів; в 1976 р. – допомогу батькам-одиначкам.

У 1980 – 1990 рр. сімейна політика характеризувалась значними змінами: прийнято масштабну програму збільшення соціальної, у тому числі сімейної допомоги, в результаті якої в 1980 – 1983 рр. частка сімейної допомоги у ВВП збільшилася до 3,06 відсотка. Однак загострення економічної ситуації не дало змоги реалізувати намічене і змусило суттєво скоротити соціальну програму. А саме, в 1983 – 1989 рр. вели-

чина сімейної допомоги у ВВП зменшилася з 3,06 до 2,74 відсотка, що в загальній сумі означало зменшення соціальної допомоги з 12,1 до 10,9 відсотків [12, с. 137].

У 1983 – 1985 рр. були відмінені надбавки на третю і наступних дітей при виплаті допомоги при народженні дітей. В умовах погіршення демографічної ситуації і розширення зайнятості жінок, в 1985 р. на виховання дітей було введено допомогу батькам з метою надання можливості одному із них (як правило, матері) перервати або скоротити свою професійну зайнятість при народженні або усиновленні третьої чи наступних дітей. Вона виплачувалася незалежно від рівня доходів сім'ї. У 1987 р. її сума становила 2400 франків на місяць. Допомога надавалася тільки до досягнення дитиною трирічного віку і за умови, що попередній стаж матері становив два роки. В ході реформи 1985 – 1987 рр. допомога при народженні дитини і сімейна надбавка на дітей до трьох років була замінена допомогою на дитину, що виплачувалася з четвертого місяця після її народження і до досягнення трьох років. Крім того, у 1987 р. введено допомогу на виховання дитини вдома при залученні послуг няні.

Таким чином, в окреслених реформах спостерігається тенденція до зменшення пронаталістського характеру і до посилення їхньої соціальної спрямованості. Це відображається змінами в демографічній сфері, ролі і складу сім'ї, ціннісних орієнтацій сучасного суспільства.

У розвитку сімейної політики у Західній Європі науковці виділяють три етапи, яким відповідають певні заходи підтримки сімей. На першому етапі це були в основному заходи економічної і фінансової підтримки (сімейна допомога). На другому – заходи, зорієнтовані на розквіт членів сім'ї (курси підготовки до шлюбу, статева освіта, центри сімейних консультацій і т.д.). Третій етап характеризується заходами, ціллю яких було забезпечення найбільш оптимального поєднання батьківських обов'язків з виконанням соціальних функцій. Зазначимо, що сьогодні науковці розглядають заходи третього етапу фундаментальним фактором сімейної політики [6, с. 293].

Доцільно зазначити, що незважаючи на те, що кожний із наведених етапів підтримки сім'ї історично відбувалися у вказаному порядку, вони не змінювали один одного, а розвивалися одночасно, в результаті чого сімейна політика диверсифікувалася. Структура сімейної допомоги, запропонована Національним інститутом демографічних досліджень Франції, введена законом від 1 січня 1992 р.:

I. Допомога, що надавалася незалежно від рівня доходів сім'ї.

A. Допомога на дітей до трьох років

A.1. Допомога при народженні дитини: виплачувалася з четвертого місяця вагітності до досягнення дитиною тримісячного віку – 891 франк

на місяць. Жінки отримували допомогу за умови перебування на медичному обліку у консультації.

А.2. Допомога на батьківське виховання виплачувалася, починаючи з народження третьої дитини: 2765 франків на місяць, якщо батьки не працювали, і 1383 франки в місяць, якщо зайнятість становила половину робочого дня. Умовами отримання допомоги були такі: робочий стаж не менше двох років упродовж десяти років, що передували народженню дитини. При виплаті повної допомоги батьки не отримували допомоги при народженні дитини (якщо тільки жінка знову не вагітна) і сімейної надбавки, а половину допомоги виплачували тільки у випадку, якщо до цього батьки отримували повну допомогу і після досягнення дитиною дворічного віку почали працювати половину робочого дня.

А.3. Допомога на утримання дитини при залученні няні: максимум у квартал – 6000 франків, максимум в місяць – 2000 франків. Вона виплачувалася, якщо обидвоє батьків або самотній батько чи матір працювали.

А.4. Допомога матерям, які запрошували годувальницю: на повне вигодовування – 1410 франків у квартал, на половину часу – 705 франків у квартал; при нерегулярних запрошеннях – 470 франків у місяць, 23,5 франка у день і 12 франків на половину дня.

Б. Допомога на дітей будь-якого віку.

Б.1. Сімейну допомогу, яку виплачували з моменту народження дитини, отримували сім'ї з двома і більше дітьми: на другу дитину – 621 франків у місяць, на третю – 1416 франків, на четверту – 2211 франків, на кожну наступну – 795 франків. На дітей у віці від 10 до 15 років допомога збільшувалася на 175 франків, старше 15 років – на 310 франків. Надбавка не виплачувалася на старшого із двох дітей в сім'ях з двома дітьми або в сім'ях, де на вихованні всього двоє дітей.

Б.2. Допомога опікунам (годувальникам): сирота отримувала 582 франки, напівсирота або дитина матері-одиначки – 436 франків.

Б.3. Допомога на спеціальне навчання дітей-інвалідів становила 621 франк у місяць плюс надбавки: I-ї категорії – 466 франків, II-ї категорії – 1397 франків, III-ї категорії – 5068 франків у місяць [13, с. 31].

II. Допомога, що надавалася залежно від рівня доходів сім'ї.

1. Допомога на дитину, що виплачувалася з четвертого місяця після народження до трьох років, становила 891 франк у місяць. Виплачувалася лише один раз, незалежно від кількості дітей до трьох років, за винятком близнят. Розмір залежав від доходів сім'ї. Так, у розрахунок для отримання допомоги бралася до уваги гранична сума, яка у 1991 р. становила для сім'ї з однією дитиною при одному працюючому – 94 283 франки, при двох працюючих – 124 599 франків, для сім'ї з двома дітьми

при одному працюючому – 113 140 франків, при двох працюючих – 143 56 франків.

2. Сімейна надбавка для сімей, що виховували трьох і більше дітей віком понад три роки, становила 808 франків. Розмір суми залежав від доходів сім'ї (на основі зазначеного граничного розміру).

3. Шкільна допомога на дітей від 6 до 17 років: разовий платіж на дитину, що пішла до школи в 1992 р. – 384 франки. Граничний розмір доходів у 1991 р. для сім'ї з однією дитиною становив 86 614 франки плюс 19 989 франків на кожну наступну дитину.

4. Допомога батькам-одинакам: максимальна сума гарантованого доходу з однією дитиною – 3879 франків у місяць плюс на кожну наступну дитину 970 франків; вагітній жінці – 2309 франків. Допомога дорівнювала різниці між вказаною сумою і доходами одинака, включаючи сімейну допомогу.

5. Житлова допомога – для оплати житла і погашення позик на будівництво житла.

6. Допомога при переїзді сім'ї з трьома і більше дітьми на другу квартиру: максимальна сума допомоги для такої сім'ї дорівнювала 4 496 франків плюс 4 871 франк на кожну наступну дитину. Для її отримання сім'я мала отримати ордер на нове житло і поселитися в нього у встановлений термін [13, с. 31].

Зазначимо, що фінансування сімейної допомоги здійснювалося зазвичай за рахунок підприємств, внески яких, починаючи з 1990 р., виховувалися з усього фонду виплаченої заробітної плати і становили в 1992 р. у середньому 5,4 відсотка. Ці внески, а також частка держави, перерозподілялися Національною касою сімейних допомог, а також допомог цільового характеру, наприклад, на оплату житла і працевлаштування [1, с. 413].

Одним з основних напрямів державної сімейної політики Франції була підтримка материнства і дитинства. Серед її заходів – прийняття та вдосконалення законодавства про надання декретної відпустки та захист прав працюючих матерів. Так, тривалість декретної відпустки у Франції складала 16 тижнів при народженні першої і другої дитини, 26 тижнів – при народженні третьої, 34 – при народженні близнят. Відпустка оплачувалася на рівні заробітної плати [7, с. 1004]. Після повернення на роботу після декретної відпустки жінка мала право займати ту саму посаду, а якщо вона до родів мала стаж не менше одного року, то їй надавалося право виконувати свою роботу в режимі неповної зайнятості до досягнення дитиною трирічного віку. З січня 2002 р. у Франції було введено батьківську відпустку розміром 11 днів при народженні однієї дитини, 18 днів – при народженні близнят.

19 жовтня 1989 р. Національна асамблея Франції прийняла закон про захист здоров'я сім'ї і дитинства як доповнення до Кодексу здоров'я. Закон установив, що державні організації соціального забезпечення у цілях захисту здоров'я матері і дитини мають брати участь у здійсненні заходів медико-профілактичного, психологічного, соціального й освітнього характеру [8, с. 2]. У результаті – при генеральних радах департаментів створювалися спеціальні служби з підтримки материнства і дитинства, які очолювали лікарі і педагогічні працівники. Ці служби мали виконувати такі функції:

- психолого-педагогічна підготовка молодят до відповідального батьківства;
- медико-соціальні консультації щодо профілактики захворюваності дітей дошкільного віку;
- заходи в сфері планування сім'ї і сімейного виховання;
- профілактичні медико-соціальні заходи щодо охорони здоров'я матері й дитини;
- збір і обробка інформації про стан здоров'я матерів та дітей і епідеміологічну обстановку в департаменті;
- заходи з підготовки нянь, що допомагають матерям у вихованні дітей [8, с. 3].

На початку ХХ ст. у Франції сформувалася така система сімейної підтримки:

1. Допомога при народженні, усиновленні та догляду за дітьми, введена з 1 січня 2004 р., містила такі види:

1.1. Одноразова премія при народженні або усиновленні дитини (відповідно вона у 2007 р. становила 855,25 євро, а при усиновленні – 1710,49 євро). Якщо народжувалася або усиновлювалася не одна дитина, виплати, відповідно, збільшувалися (множилися на кількість дітей). Зауважимо, що право на премію при народженні чи усиновленні дитини мали сім'ї, доходи яких не перевищували встановленого граничного розміру (Табл. 1).

1.2. Базова допомога. Якщо сім'я мала дитину віком до трьох років, народжену після 1 січня 2004 р., або усиновила дитину до 20 років після цієї дати і ці діти перебували на її утриманні, вона мала право на базову допомогу. Обов'язковою умовою її отримання були дані медичних оглядів дитини: 1) впродовж перших восьми днів після народження; 2) у віці 9 – 10 місяців; 3) у віці 24 – 25 місяців.

До кінця 2008 р. діяли певні правила оцінки граничного розміру в місяць доходу сім'ї (див. табл. 1), що мала право на отримання базової допомоги у розмірі 172,77 євро (у 2007 р. – 171,06 євро) на сім'ю. При народженні чи усиновленні двох і більше дітей допомога множилася. Базова допомога виплачувалася з першого дня народження дитини до

досягнення нею трьох років. При усиновленні дітей вона виплачувалася впродовж трьох років, але не перевищуючи 20-річного віку.

Таблиця 1

Граничний розмір доходів сім'ї в 2006 р.

Кількість дітей у родині (народжених чи котрі повинні народитися)	Граничний розмір доходів у 2006 р.	
	для пари з єдиним прибутком	для одиноких батьків чи для пари з двома прибутками
Одна дитина	32328	47799
Дві дитини	38794	49188
Три дитини	46533	56047
Плюс на кожну наступну дитину	7759	7759

1.3. Додаткова допомога, пов'язана з утриманням і вихованням дитини: від 532 до 762 євро на дитину у віці до 6 років, при умові винаймання професійної доглядальниці. Сума компенсації витрат на няню залежала від ресурсів сім'ї та віку дитини (Табл. 2).

Таблиця 2

Умови та сума компенсації витрат на няню

Кількість дітей на утриманні	Дохід за 2006 р. (в євро)		
	нижче	не вище	вище
Одна дитина	19225	42722	42722
Дві дитини	22135	49188	49188
Три дитини	25626	56947	56947
Вік дитини	Щомісячна сума компенсації (у євро)		
	При використанні послуг няні		
Менше трьох років	642,40	535,33	428,28
Від трьох до шести років	321,20	267,67	214,15
	При догляді з нянею у батьківському домі		
Менше трьох років	776,25	669,16	562,10
Від трьох до шести років	388,13	334,58	281,05

На професійну доглядальницю мали право сім'ї, де один з батьків не працював або мав часткову зайнятість, щоб здійснювати догляд за дитиною. При цьому батько до народження або усиновлення першої дитини мав працювати і платити соціальний внесок впродовж двох років, до народження другої дитини цей термін складав чотири роки, а до народження третьої і наступних дітей – п'ять років.

Тривалість виплати такої допомоги залежала від кількості дітей на утриманні: 1) одна дитина – шість місяців, починаючи з місяця народження або усиновлення; 2) декілька дітей – до трирічного віку дитини. Якщо батько відновлював повну або часткову зайнятість у віці дитини від 18 до 29 місяців, він продовжував отримувати цю допомогу впродовж двох місяців.

2. Допомога по догляду за дитиною – ця група містила такі види:

2.1. Щомісячна допомога на дітей значно диференційована за черговістю народження: відсутня при народженні першої дитини, станом на 31.12.2008 р. становила: 120,32 євро після народження другої; 274,47 євро – третьої; 417 євро – четвертої; 567 євро – п'ятої і 717 євро – шостої дитини.

На додаток до сімейної допомоги на кожну дитину віком від 11 до 16 років щомісяця доплачувалося 33,84 євро, на кожну дитину старшу 16 років – 60,16 євро. Якщо в сім'ї на утриманні було всього дві дитини, вона не отримувала додаткових виплат на старшого.

2.2. Додаткова сімейна допомога виплачувалася, якщо в сім'ї на утриманні перебувало принаймні три дитини (всі вони мають більше ніж три роки) і при цьому дохід родини не перевищував граничної межі. Щомісячна сума додаткової допомоги становила 156,60 євро.

2.3. Щоденна допомога виплачувалася, якщо хтось з дітей мав серйозні захворювання і потребував присутності батьків, що вимагало припинення професійної діяльності. Право на таку допомогу надавалося на шість місяців, за потреби – впродовж трьох років.

3. Шкільна допомога у 2007 – 2008 рр. виплачувалася кожному школяреві, студентові профучилища, народженому в період з 16 вересня 1989 р. до 31 січня 2002 р. Її сума на кожну дитину становила 272,57 євро. Вона виплачувалася, якщо в 2006 р. дохід на одну дитину не перевищував 21 991 євро, на двох дітей – 27 066 євро, на трьох – 32 141 євро і на кожну наступну – додатково по 5 075 євро.

4. Допомога самотнім батькам – ця група містила такі типи підтримки:

4.1. Соціальна допомога самотнім батькам виплачувалася на житло у розмірі 53,90 євро, якщо жінка чекає дитину – 107,35 євро, за наявності однієї дитини – 125 євро і 133,03 євро – за наявності двох і більше дітей.

4.2. Соціальна підтримка сім'ї. Якщо дитина втратила матір чи батька або якщо один або обидва батьки не беруть участі у вихованні дитини впродовж принаймні двох останніх місяців у Франції виплачувалася допомога з підтримки сім'ї, яка до кінця 2008 р. становила 84,60 євро в місяць, якщо дитина позбавлена підтримки одного з батьків, і 112,80 євро – обох батьків.

5. Допомога на навчання дитини-інваліда. Сім'я, яка мала на утриманні дитину з обмеженими можливостями віком до 20 років, мала право на спеціальну освіту для неї. Окрім того, виплачувалася щомісячна допомога, яка становила 121,72 євро, а також додаткова допомога, яка поділялася на шість категорій (група інвалідності дитини, професійна зайнятість батьків і т.д.) і становила від 89,79 до 999,83 євро.

Таким чином, можна стверджувати, що у Франції склалася чітка система підтримки сім'ї, яка передбачала різноманітні види допомоги різним категоріям сімей.

Велику увагу у Франції приділялося організації дошкільної освіти. Про це свідчить той факт, з 1973 р. у Франції право працювати у дошкільних закладах мали тільки кваліфіковані працівники з дипломами відповідного зразка.

У 1984 р. Національна каса сімейної допомоги ввела механізм укладення контрактів з муніципалітетами з питання організації мережі дитячих ясел. У результаті (у період 1984 – 1989 рр.) було укладено 200 таких контрактів, які уможливили створити додатково 22 тис місць. З 1989 р. почали укладатися так звані «контракти про дитинство» (на початок 1991 р. їх нараховувалося приблизно 1 тис), які сприяли розширенню мережі дошкільних закладів. Для заохочення і стимулювання діяльності комун Державний секретаріат з питань сім'ї спільно з Асоціацією французьких мерів ввели у 1991 р. спеціальний «знак дитинства» для нагородження комун, що виявляли особливу турботу про дітей.

У листопаді 2006 р. французьким урядом прийнято план «Малолітні діти», розрахований на 5 років. Його метою було забезпечення до 2011 р. всіх дітей місцями в дошкільних установах.

Доцільно зазначити, що французьке керівництво усвідомлювало важливість і доцільність роботи няні, про що свідчить прийняття закону від 21 грудня 1991 р., яким було спрощено процедуру отримання дозволу на роботу таким категоріям фахівців. Окрім того, з 1 січня 1992 р., сім'ї, які наймали на роботу няню, отримували по 500 франків на місяць на кожну дитину до трьох років і по 300 франків – на дитину від трьох до шести років [7, с. 1010 – 1011].

Висновки. Таким чином, розвинута система соціальної підтримки материнства і дитинства у Франції є результатом тривалої еволюції, в якій знайшла своє відображення сукупність національних, економічних, політич-

них, соціокультурних і соціально-психологічних особливостей і умов. Соціальна політика у Франції має глобальний характер і містить заходи законодавчого характеру з підтримки материнства й дитинства та забезпечення найбільш оптимального поєднання зайнятості жінки з материнством, надання різного виду матеріальної допомоги та послуг у сфері охорони здоров'я, організації педагогічного всеобучу з питань навчання і виховання дітей.

Література

1. Романець О.В. Система соціального захисту: досвід Франції / О. Романець // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Економіка. – 2012. – Вип. 10. – Ч. 2. – С. 413.
2. Сімейна політика Франції [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://shev.gov.ua>.
3. Стинська В. Державна соціальна політика підтримки материнства і дитинства в Німеччині / В.В. Стинська // Освітній простір України. – Івано-Франківськ, 2016. – С. 27–32.
4. Стинська В. Соціальна підтримка материнства й дитинства в Бельгії / В.В. Стинська // Людинознавчі студії : збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія Педагогіка. – Дрогобич : Видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка. – Вип. 2/34 (2016). – 2016. – С. 22–235.
5. Стинська В. Соціальна політика підтримки материнства й дитинства у Великій Британії / В.В. Стинська // Матеріали III Міжнародної наукової конференції «Osobowości, społeczeństwo, polityka». – Люблін : WSEI, 2016. – Ч. 2. – С. 63–65.
6. Dumon W. La politique familiale en Europe Occidentale: Une reflexion sociologique / W. Dumon // *Annee social. Ser. 3.* – P., 1987. – Vol. 7. – P. 291–308.
7. Hantrais L. La fecondite en France et au Royaume-Uni: Les effets possibles de la politique familiale / L. Hantrais // *Population.* – P., 1992. – A. 47, № 4. – P. 987–1015.
8. France. Parlement. Assemblee nationale. Annexe au process-verbal de la séance du 19 oct. 1989. – P., 1989. – № 946. – 7 p.
9. La famille: Transformation recentes // *Problemes polit. et sociaux.* – P., 1992. – № 685. – P. 1–60.
10. Lesemann F. La part des familles: Les conditione d'une comparaison internationale / F. Lesemann, C. Martin // *Notes et etudes doc.* – P., 1993. – № 967/4968. – P. 197–205.
11. Levy M.-L. Flux et reflux du natalisme / M.-L. Levy // *Population et societe.* – P., 1990. – № 251. – P. I–IV.
12. Pelletier F. Prestations familiales, fiscalite et prise en compte des charges familiales / F. Pelletier // *Rev. de l'IREs.* – P., 1991. – № 6. – P. 133–168.
13. La politique familiale // *Monde.* – P., 1993. – 4 mai. – P. 30–39.

References

1. Romanets O.V. Systema sotsialnoho zakhystu: dosvid Frantsii (*The system of social protection: the French experience*), Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia», Serii: Ekonomika, 2012, Vyp. 10, Ch. 2, p. 413. [in Ukrainian]
2. Simeina polityka Frantsii (*Family Policy in France*), Rezhym dostupu: <http://shev.gov.ua>. [in Ukrainian]
3. Stynska V. Derzhavna sotsialna polityka pidtrymky materynstva i dytynstva v Nimechchyni (*State social policy of mothers and children support in Germany*), Osvitnii prostir Ukrainy, Ivano-Frankivsk, 2016, pp. 27–32. [in Ukrainian]
4. Stynska V. Sotsialna pidtrymka materynstva y dytynstva v Belhii (*Social policy of mothers and children in Belgium*), Liudynoznavchi studii. Serii Pedagogika, 2016, Vyp. 2/34, pp. 228–235. [in Ukrainian]
5. Stynska V. Sotsialna polityka pidtrymky materynstva y dytynstva u Velykii Brytanii (*Social policy of mothers and children in Great Britain*), Materialy III Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii «Osobowości, społeczeństwo, polityka», 2016, Ch. 2, pp. 63–65. [in Ukrainian]
6. Dumon W. La politique familiale en Europe Occidentale: Une reflexion sociologique, *Annee social*, Ser. 3, 1987, Vol. 7, pp. 291–308. [in French]
7. Hantrais L. La fecondite en France et au Royaume-Uni: Les effets possibles de la politique familiale, *Population*, 1992, № 4, pp. 987–1015. [in French]
8. France. Parlament. Assemblee nationale. Annexe au process-verbal de la séance du 19 oct. 1989, № 946, 7 p. [in French]
9. La famille: Transformation recentes, *Problemes polit. et sociaux*, 1992, № 685, pp. 1–60. [in French]
10. Lesemann F., Martin C. La part des familles: Les conditione d'une comparaison international, *Notes et etudes doc*, 1993, № 967/4968, pp. 197–205. [in French]
11. Levy M.-L. Flux et reflux du natalisme, *Population et societe*, 1990, № 251, pp. I–IV. [in French]
12. Pelletier F. Prestations familiales, fiscalite et prise en compte des charges familiales, *Rev. de l'IRES*, 1991, № 6, pp. 133–168. [in French]
13. La politique familiale, *Monde*, 1993, 4 mai, pp. 30–39. [in French]

Одержано 22.03.2017